

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.
Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod licencom Creative Commons Imenovanje 4.0 međunarodna.

Pavao ŽITKO

Filozofski fakultet

Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Lorenza Jägera 9

HR – 31 000 Osijek

pzitko@ffos.hr

UDK 111

DOI: <https://doi.org/10.29162/ANAFORA.v7i2.4>

Pregledni članak

Review Article

Primljeno 15. listopada 2020.

Received: 15 October 2020

Prihvaćeno 20. prosinca 2020.

Accepted: 20 December 2020

GUBITAK SADRŽAJA U SUVREMENOJ HUMANISTIČKOJ I FILOZOFIJSKOJ MISLI KROZ PRIKAZ RAZVOJA ŠKOLE KRITIČKOG ONTOLOGIZMA

Sažetak

U ovom se radu kriza humanistike promatra kroz prizmu aktualnog stanja filozofske misli s kritičke pozicije talijanskog ontologizma. Utemeljujući status filozofije za cjeloviti pristup mogućnosti, dosega i sadržaja ljudske spoznaje opravdava se dvjema polaznim premisama: s povijesno-znanstvenog gledišta filozofijom se dugo vremena smatrala cjelovitost ljudskog znanja bez zasebnog disciplinarnog dijeljenja te posljedičnog ograničavanja na specifičnu domenu njegove metode i argumenta istraživanja, dok je filozofija danas pojmljena tek kao jedno od znanstvenih područja humanističke deklinacije. Sa spekulativno-sadržajnog, pak, stajališta filozofija je doživjela istu evolucijsku sudbinu grananja k vlastitim specifičnostima, analognu progresivnom razvoju prirodnih znanosti i njihovih spoznajnih prodiranja u strukture stvarnosti. Filozofija je, dakle, i kao disciplina doživjela sistemsko cijepanje ovisno o argumentu njezina istraživanja: filozofija povijesti, filozofija uma, estetika, logika, ontologija, filozofija prava itd., gubeći tako iz vida činjenicu da jedino humanističko područje u kojem se promišlja jedinstvenost svakog specifičnog argumenta

spoznaje jest spekulativno područje filozofijske misli. Jedini argument koji ujedinjuje sve pojedinačne znanosti jest bitak kao takav kojim se aktualna filozofija gotovo uopće ne bavi.

Gubitak sadržaja u domeni suvremene filozofijske misli spekulativna je opaska Pantalea Carabellesea (1877. – 1948.), utemeljitelja talijanske kritičke ontologije, filozofijskog pravca idealističke provenijencije i akademski zastupljenog ponajviše na Sveučilištu u Perugii, a koja se korisnom ukazuje po pitanju analize nerazmjera u današnjoj percepciji važnosti i stvarne relevantnosti humanistike. Time se kao mogući uzrok sadašnje marginalizacije humanistike ne vidi samo njezin dijalektički odnos s drugim znanstvenim područjima i domenama daleko bližim aktualnom tehnološko-praktičnom duhu vremena, već se detektira i u njezinoj internoj strukturi čija parcijalnost ne odgovara univerzalnosti njezine metode i sadržaja istraživanja.

Ključne riječi: ontologizam, svijest, subjekt, razum, metafizika

Uvod

Primjer kojim se, u disciplinarnom diferenciranju akademsko-znanstvenih područja, analogijom može spekulativno predočiti kritička točka nastanka, zatim sukcesivna dinamika razvoja, kao i trenutačno stanje humanistike kao holističke kategorije koja za temeljni objekt vlastita istraživanja podrazumijeva analizu antropološke instance bivanja, sudbina je filozofijske misli koja možda i najbolje, u spektru aktualnih humanističkih polja, ocrtava redefiniciju vlastita pojma od univerzalno-spoznajnog do partikularno-determiniranog i to u tolikoj mjeri da se danas poistovjećuje i s legitimnošću propitkivanja smisla vlastita postojanja.

Među filozofijskim pristupima koji problematiziraju sadržaj i formu aktualne humanističke misli izdvaja se po svojoj spekulativnoj specifičnosti, uvjetovanoj endemičnim razvojem vlastitih teoretskih postavki u europskom kontekstu razvoja misli 20. stoljeća talijanski ontološki kriticism.¹ Akademski danas afirmiran na prvom mjestu pri Sveučilištu u Perugii, s ograncima djelovanja po cijelom nacionalnom teritoriju i u dokumentirano plodonosnom međunarod-

¹ Poveznice na koje bi se moglo naići usporedbom s kritičkom ontologijom Nicolajja Hartmanna ili, pak, onom Josepha Kaipayla opravdane su na nominalnoj, no ne i na sadržajnoj razini. Fenomenološki korijeni prve i jaki utjecaj kontinentalne tradicije na drugu diferenciraju ih od spekulativnog razvoja talijanskog ontološkog kriticisma koji se razvija po principu utjecaja južnoeuropske ontoteološke interpretativne matrice.

nom dijalogu sa školama i pojedincima različitih spekulativnih provenijencija,² ovaj filozofijski pravac poziva na povratak jedinstvu spoznajnih sposobnosti pojedinca u organski povezanu i smislenu cjelinu, a koja ne može biti tek sistemski zbroj specifičnih i parcijalnih gnoseoloških dometa razuma. Holistički pristup koji se ovdje predlaže podrazumijeva spekulativnu analizu čovjeka kao egzistencije na temelju etimološke derivacije koncepta (*ex - iz, stare - stajati*), a u vidu detekcije sadržaja na koji se referira s obzirom na dijalektičku strukturu njegova značenja. U tom odnošenju s drugim od sebe kao alteritetom uočava se apsolutna drugost koja dovodi u korelaciju pluralitet postojećeg svijeta s jedinstvom njegova temelja kao prvog načela svakog pojedinačnog bivanja. Ontološki kriticism postulira transcendentno jedinstvo ontičkog pluraliteta, a filozofiju, u spektru znanosti koje mozaično i fragmentirano pristupaju analizi čovjeka i svijeta, obvezuje na promišljanje takvog jedinstva.

1. Spekulativne pretpostavke pristupa

Talijanski kritički ontologizam filozofijski je pravac započet opusom Pantalea Carabellesea, specifične pojave na talijanskoj filozofijskoj sceni prve polovine 20. stoljeća, obilježenoj međusobno sukobljenim utjecajima ponajprije neoidealističke i pozitivističke provenijencije.³ Genealogija njegova stvaralaštva reflektira incizivnost kojom je odnos tih struja utjecao na razvoj akademske i filozofijske spekulacije unutar ideološki gotovo hermetički zatvorenog talijanskog kulturnog prostora toga vremena. Polazeći od pozicija bliskih pozitivizmu i realizmu, Carabellese se postupno kretao putem otvaranja ontološkim argumentima bliskim neoidealističkoj tradiciji, u konstantnoj polemici s veoma prisutnom i religijski indoktriniranom filozofijskom misli, a preko reinterpretacije Kanta kao polazne točke svake mogućnosti kritike. Transcendentalna dijalektika po Carabelleseovu je mišljenju uvjet ispravna filozofijskog promišljanja, jer postavlja koordinate gnoseološkim pretenzijama uma, ukazuje na njegove granice, ali i mogućnosti prodiranja u strukture mislene stvarnosti. Kritika je, stoga, fokusirana na analizu domene legitimnog problematiziranja imanentne prirode stvari, dok je ontologija poziv na aktualizaciju problema pitanja sadržaja koji se

² Dokumentirana je korespondencija s Heideggerom 60-ih godina, i to po pitanju estetičkih i asketičkih ishoda njegove spekulacije, a uočene su i determinante Jaspersove filozofije na evoluciju ontologizma 70-ih i 80-ih godina (Mirri, *La resurrezione estetica*).

³ Kontekst razvoja spekulativne misli talijanskog kulturnog prostora u prvoj polovini 20. stoljeća usp. Žitko. Za problematizaciju metafizičkih elemenata kritičke ontologije usp. Cimmino; Buscaroli.

dijalektički postavlja spram konkretnog te time postaje transcendentna dimenzija unitarnog korijena svega postojećeg, u tradiciji često nazivana - Bogom. Takav spekulativni doseg u Carabelleseovu se opusu nikada nije poistovjetio s doktrinarno-konfesionalnim pozicijama, štoviše, ontologizam se često branio od klasifikacija takvih objeacija koje su u talijanskom kulturnom prostoru bile prisutne izvana, a često i u kontrastu sa stvarnim stanjem na nacionalnoj akademskoj i filozofijskoj sceni. Posljedica je to međusobne interakcije nekoliko ključnih elemenata: od već postojeće tradicije ontologizma (koji je u razvoju neoidealističke tradicije na međunarodnom i europskom prostoru uočio analogije vlastite spekulacije) do prisutnosti širokog spektra realističkih, empirističkih i pozitivističkih pozicija, u dijalogu s predominantnom tomističkom tradicijom, održavajući živim istovremeno i nukleuse augustinijanske i franjevačke misli, te u politički izrazito nepovoljnom dijaloškom kontekstu omeđenim Gentileovim aktualizmom i Croceovim historicizmom.

Doktrina ontološkog kriticisma temeljena je na kapitalnom Carabelleseovu djelu *Teološki problem kao filozofija* preko kojega se filozofijski specifičnim rječnikom, koji ne ulazi u kategorije današnjeg općeprihvaćenog akademskog diskursa na temu, po prvi puta ističe da je ontološko jedinstvo svega postojećeg jedini i isključivi filozofijski problem te da on kao takav determinira filozofiju kao metafiziku koja se prepoznaje u istraživanju i problematiziranju teološkog argumenta. Pojmovna inkongruencija s današnjim poimanjem takva izraza uvjetovana je specifičnošću akademskog diskursa talijanskog prostora toga vremena i prevodi se kao spekulativna aktualizacija problema mogućnosti postojanja koja se identificira s jedinstvom svijeta kao singularnih mislećih subjekata koji obitavaju u svijetu.

Filozofija ima obvezu promišljati upravo ontološki sadržaj koji se krije u strukturama svijesti egzistencije kao utemeljene misleće konkretne jedinice, pa joj se u Carabelleseovu djelu pripisuju i epiteti pertinentni spekulativnoj definiciji samog argumenta kojim se ona, kao disciplina, bavi. Filozofija stoga postaje univerzalna znanost koja se pretpostavlja svakom parcijalnom pristupu *anthroposu*, jedina metodološki sposobna za promišljanje univerzalnosti bitka kao apsolutne jedinstvenosti, a znanja i spoznaje u granicama upravo takve dijalektičke poveznice s totalitetom.

2. Ontološka ukorijenjenost spoznaje. Pantaleo Carabellese

U obzoru svog spekulativnog promišljanja filozofija se danas ne prepoznaje u zahtjevima ontologizacije vlastita sadržaja ni hermeneutizacije vlastite metode i okreće se k specifičnim analitičkim problemima izraza, jezika, etičkog djelovanja, savjetodavnog upravljanja itd., smatrajući da je otvaranje temama onoga što je Carabellese nazvao teološkim argumentom – unazađujuće gubljenje u metafizičkim bespućima distorzije koncepta, odnosno konceptualiziranja nepojmljivog. Prevođenje, međutim, zahtjeva za jedinstvom misli i spoznaje iz povijesno i filozofijski determiniranog rječnika u aktualnu i pragmatično iskoristivu premisu našeg vlastitog života, dovodi do ukazivanja na alternativu predominantnim vizijama problema. „Metafizika tako postaje, ne samo uvjet svakog filozofijskog znanja, već svakog znanja, ma kojoj duhovnoj formi on pripadao i koje god bilo to biće kojem je ono okrenuto“ (Carabellese 2). Filozofija tako postaje *scientia prima*, odnosno ona koja se sadržajno i metodološki okreće mogućnostima samog sadržaja i postojanja metode.

Kantovu upitu o spoznajnim mogućnostima subjekta Carabellese pretpostavlja upit o općim mogućnostima bivanja, kao uvjet legitimnog promišljanja svijeta i čovjeka. Zahtjev za jedinstvom filozofijske misli u tolikoj se mjeri pretpostavio Carabelleseovoj spekulaciji da je iz njezine jezgre izostala egzistencijalna teoretizacija „mnogih mislećih subjekata“ (79). Problematizirati singularne elemente zbilje značilo je za Carabellesea gubiti se u bespućima ljudskih sudbina, a u mnoštvu pluraliteta uočavao je samo mogućnost transcendiranja spoznaje. Zahtjev za nadilaženjem domene spoznajnog imao je za zadatak uočiti načela i unutarne ontološke procese zbilje, a dijalektička metoda koju je Carabellese tu primjenjivao, pod utjecajima njemačkog neoidealizma, postavljala je spram konkretnog pluraliteta – ontološko jedinstvo apsolutnog koncepta.

Teološki argument stoga nije religiozno determinirani metafizički koncept Boga, već je to, iako pojmovno iskompromitiran, spekulativni sadržaj koji se odnosi na jedinstvo svijeta i ljudskog iskustva u transcendentnoj ispunjenosti konkretnog u kojem je jedino moguća opstojnost definicije egzistencije kao bivanja u svijetu. Nedjeljivost takvog sadržaja ilustrirana je teološkim argumentom u svrhu prezerviranosti od kategorijalne kontaminacije ispravno dijalektički pojmljene transcendencije.

Ontološko jedinstvo ontičkog pluraliteta dovelo je, kao načelo, do uspostave panenteističkih pozicija unutar talijanskih ontologizama kao endemičnih struja filozofijske misli, i to poglavito u onom Carabelleseova tipa, gdje se Hegelova dijalektika dokazala kao jedini adekvatan teoretski instrument za obranu od prevođenja tako jake prisutnosti „Jednog u mnogima“ (128) u teoretsku herezu panteizma. Asimilacija neoidealistički ontologizirane dijalektike imala je za posljedicu inzistiranje na transcendentnom jedinstvu svega i na njegovoj odvojenosti od konkretno-imanentnih struktura stvarnosti: iskustvena materija ispunjena je ontološkim jedinstvom zajedništva i cjelokupna ljudska mislena aktivnost trebala bi biti usmjerena samosvijesti o međusobnoj povezanosti i jedinstvu manifestirajućeg bitka. To dovodi do polemiziranja s aktualnim tendencijama pragmatično-produktivne vizije antropološkog elementa zbilje i implicira alternativu dominantnim strukturama svijesti gdje se segmentiranje disciplina i sadržaja definira kao nužno osposobljavanje i specijalizacija struke.

3. Kritika ontičkog pluraliteta u djelu Edoarda Mirrija

Grananje spoznajnih disciplina talijanski je kritički ontologizam problematizirao nešto kasnije, u filozofijskom pristupu Edoarda Mirrija i to nakon što su se za to stvorili adekvatni spekulativni uvjeti škole. Naime, Carabelleseovo inzistiranje na transcendentnom jedinstvu konkretnog, izostavilo je valorizaciju samog tog konkretnog, pa se tek kasnijom spekulacijom uspjelo prodrijeti u strukturu pluraliteta fenomenske stvarnosti. Taj spekulativni prijelaz započet je približavanjem kritičke ontologije augustinijanskoj tradiciji u opusu Teodorica Morettija-Costanzija i propozicije njegova neobonaventurizma koji je u kršćanskoj tradiciji pronašao ključ problematizacije onoga što je u Carabelleseovu djelu postavljeno kao dijalektička poveznica jedinstva sveg postojećeg, no što kao zasebni argument nije uspjelo prevladati kao konstitutivno njegovoj spekulaciji. U takvom interpretativnom kontekstu, postalo je moguće egzistencijalno problematiziranje života, a stvorili su se i preduvjeti za kritičko promišljanje imanentnih struktura stvarnosti.

Ontološki criticizam aktivno je ušao u polemiku o primatu prirodnih znanosti, univerzalnosti njihove metode i mogućnosti holističkog promišljanja svijeta isključivo s prirodno-znanstvenog gledišta, no kritiku škole nije zaobišla ni razdioba humanističkih kao ni društvenih disciplinarnih područja. Naime, specijalizacija do koje se dolazi postupnom integracijom znanja u određenom znanstvenom području, determinanta je prosvjetiteljske progresivne vizije spo-

znaje koja u linearnom razvoju znanja kritički i moralno proklamira uspjeh, dok ontološki kriticizam inzistira na unitarnosti svih spoznaja u hermeneutičko-egzistencijalnom pristupu stvarnosti.

Grananje spoznajnog čovjekova orijentiranja u svijetu koje se uobličuje u forme i sadržaje znanja konstatirano je kao neizbježno, ali i kao ontološki vrlo manjkavo u epohi progresivnog razvoja misli u četvrtom poglavlju četvrtog dijela Nietzscheova *Zarathustre*. Metafizička interpretacija njegova opusa, pa tako i navedenog djela, uklapa se u pluralistički spektar pristupa njegovu stvaralaštvu te kao takva rezultira svojstvenom doktrinom stupnjevanja svijesti koja u figurativnoj naraciji Zaratustrina udaljavanja od svijeta i koračanja k višim razinama uma determinira *apex mentis* u vidu suspenzije znanja i prepuštanja vječnoj težnji nadilaženja iskustvene i fenomeničke dimenzije bivanja. U tom hodu svijesti, koji se metafizičkom interpretacijom definira kao askeza misli, Zaratustra nailazi na figuru „savjesnog u duhu“ koji u sebi sadržava elemente poglavito *pars destruensa* iz prva dva dijela, dok se *pars costruens* (treće poglavlje) ovdje nazire tek u obrisima. Razlozi Nietzscheova deklasiranja figure koju opisuje kao onu koju Zaratustra tek susreće, no koja ne predstavlja krajnji doseg njegove spekulacije, ujedno su i analogija kritike unutarnjeg procesa razvoja znanja.

„Savjesni u duhu“ figura je moderne znanstvene vizije stvarnosti kojoj je, po Nietzscheovim riječima, za opstanak i vlastitu legitimaciju dovoljan „pedalj dna: to je taman dosta da se na njemu može stajati“ (Nietzsche 228). Taj pedalj dna metaforički je prikaz fokusiranosti na parcijalitet u nemogućnosti problematiziranja autentično filozofijski pojmljenog totaliteta. Temelj na kojem se uspostavlja takvo znanje fenomeničkog je karaktera, često kontekstualiziranog i unutar kategorija iskustvenog, pa se time ne zadovoljava kriterij dijalektičke poveznice s apsolutno drugim od sebe, a koji bi se, sa spekulativno-teoretskog stajališta, definirao kao ontološki temelj egzistencije. Tako definirani, dakle, temelj, već i analogijom ukazuje na nedostatnost ove polazišne točke, te ne predstavlja prvu i posljednju pretpostavku za opstanak mogućnosti mišljenja. To, međutim, ne prezervira od općeprihvaćenog uvjerenja da je taj i takav parcijalitet nužan uvjet progresivnog razvoja znanja, te da tek u zbiru spoznaja o svijetu dolazimo do holističke vizije stvarnosti koja bi se totalitetom onda kao takva poimala. Kvantitativni pristup zbira parcijaliteta ne odgovara kvalitativnoj cjelini, pa se stoga ni zbroj svakog zasebnog terena istraživanja ne može smatrati organskom cjelinom svijesti o sebi.

Ironija koja se uočava u ovom Nietzschevu polemiziranju i odbacivanju pozitivističkih stavova o utemeljenosti znanja i spoznajnog procesa, a na koju Mirri skreće pozornost u svom djelu *La metafisica di Nietzsche*, ne zaustavlja se tek na uvodnom definiranju te figure kao one koja, prikovana za tlo, simbolizira nisko stanje egzistencijalne osviještenosti, već se nastavlja i na sljedeći način:

„Jesi li ti možda poznavalac pijavice?“ – upita Zaratustra.

„Ti što si savjestan, slijediš li je do samog dna?“

„O Zaratustro“, odgovori onaj koji je bio zgažen. „Bilo bi to pretjerano, kako bih smio to poduzeti!“

„Ali ja sam majstor i znalac samo pijavičina mozga: to je moj svijet! [...] Već dugo slijedim to jedno: mozak pijavice, kako mi više ne bi izmakla ljigava istina! [...] Stoga sam sve drugo odbacio, stoga mi je sve drugo svejedno; a sasvim uz moje znanje počiva i moje crno neznanje. Moja savjest duha traži to od mene da znam jedno i da ništa drugo ne znam.“
(Nietzsche 228-29)

Mirri u svojoj interpretaciji teme ističe važnost tog spekulativnog prijelaza u kojem se, uz odabir terminologije, povlači poveznica i s osnovicom prosvjeteljske vizije znanja, a koja se zrcali u spoznajnim sposobnostima uma. Mirri jednako tako ističe ironiju kojom Nietzsche pristupa problematizaciji ljudske spoznaje i njezine autoreferencijalnosti u legitimiranju vlastita neznanja. Egzistencijalna redukcija do koje se dolazi identifikacijom čovjeka sa spoznajnim kategorijama uma i posljedična pragmatično-praktična transpozicija holističke vrijednosti *anthroposa* u isključivo utilitarističke interpretativne kategorije, kritizirana je od strane škole talijanskog ontologizma.

4. Filozofija kao razgranata disciplina u jedinstvu i univerzalnosti vlastita sadržaja. Zaključna razmatranja

U dosadašnjem opusu trenutačno najistaknutijih kritičkih ontologičara, Furije Valori (*Il discorso parallelo; Itinerari della persona*) i Marca Moschinija (*La domanda filosofica; Il Principio e la figura*) determinirao se zajednički stav da metoda, argument i priroda filozofije kao discipline predstavlja zbir Carabelleseova zahtjeva za transcendentnim jedinstvom i Moretti-Costanzijevih i Mirrijevih nastojanja da se približe strukturama konkretnog. Filozofija tako postaje disciplinom, dakle podliježe determiniranju vlastite metode i sadržaja, te ulazi u znanstveno plodonosni dijalog s drugim granama ljudske spoznaje. No, jed-

nako tako, ona zadržava spekulativni primat s obzirom na to da promišlja uvjete spoznaje bitka koji se predstavlja kao unificirajuća materija koju sve ostale discipline analiziraju s fenomeničko-ukazujućih pozicija.

Takav zahtjev za autentičnošću filozofijske misli nije međutim ono što krasi aktualnu interpretativnu matricu zapadnog svjetonazora, pa filozofija, ne samo da se definira jednom „od“ znanstvenih disciplina, već se fragmentira i njezin sadržaj, pa i ona sama podliježe ulteriornim grananjima, generirajući tako estetiku, logiku, filozofiju povijesti, gnoseologiju, epistemologiju itd. Takva partikularizacija filozofijskoga sadržaja dovodi u pitanje njegov osnovni argument po kojem univerzalnost bitka i jedinstvo svijeta i spoznaje trebaju biti u konstantom vidokrugu spekulativnog promišljanja, kao pretpostavka i kao ishod svake zasebne misli subjekta. Gubitak sadržaja u suvremenoj humanističkoj misli reflektira se u toj mikrotransformaciji disciplinarnog područja, gdje parcijalizacija terena dovodi do gubitka vizije i smisla, često bivajući u tolikoj mjeri prisutnom da se nezamjetnim čine kritički napori suvremene svijesti u njenom hodu k boljem razumijevanju strukture okružujuće stvarnosti. Dijalog je moguć ako apsolutizacija parcijalnih metoda ne postane isključivim porivom istraživačkog nagona, te ako u singularnim područjima spoznaje nastavi biti prisutnom svijest o univerzalnoj povezanosti sveg postojećeg. Filozofija kao svjesno promišljanje bitka postaje tako svjedočanstvom autentične antropološke misli i predstavlja znanstvenu disciplinu apriornu svakom sukcesivnom problematiziranju zasebnih elemenata zbilje. Svojevrsni kompromis ovdje se uočava između antiprosvjetiteljskih teoretskih stavova škole i asimilacije mogućnosti postojanja filozofije upravo po prosvjetiteljskom kriteriju napretka znanosti i specijalizacije struke.

Ključnim problemom humanističke i filozofijske misli danas ostaje činjenica da je suvremeni svjetonazorski princip ušao u samu njezinu strukturu, izmijenivši ju tako „iznutra“ i to prevođenjem *theoreina* načelno u *praxis*, dok ju je tih istih procesa nije poštedio ni u izvanjskoj klasifikaciji znanosti, gdje ju je deklasirao tek kao jednu „od“ znanstveno-disciplinarnih područja, ukidajući time povijesnu univerzalnost njezina primata. Gubitak sadržaja postaje tako aktualnom spekulativnom dijagnozom filozofijske misli, i to pod pritiskom svjetonazorskog pragmatizma i komercijalizacijske eksploatacije supstancijalno tome nekompatibilnog (humanističkog) sadržaja. Nietzsche stoga kritičkom ontologizmu postaje afirmativni sugovornik preko čije se definicije nihilizma definira

i naše vrijeme, a čije pozicije (p)ostaju protivne vremenu, njegovim procesima, tendencijama i smjeru razvojnog kretanja.

Pritisci svjetonazorskih pretpostavki uočavaju se u pristupu disciplini, odabiru tematskog sadržaja, metode istraživanja i u ishodima, pa filozofija postaje praktična disciplina umijeća govorenja, primjerice, ili pak marketinškog oglašavanja. *Consoultling* tako postaje mjesto u sistemu, gdje, ne samo da filozofija ne uspijeva izići iz već kantovski kritiziranog psihologizma, već gubi smisao i u svojoj najintimnijoj biti. Početni poriv za akademskim i osobno relevantnim filozofskim temama, pr(o/e)življava danas sudar sa sistemom tek kao njegova degradirana komponenta. Strukturalna dezintegracija discipline postaje tako emblematičnom slikom humanistike kao tematske nadkategorije, gdje pod pritiscima svjetonazorskog pragmatizma dolazi do marginalizacije njezina značaja, a posljedično i do sadržajnog osiromašenja slike *anthroposa* koji time postaje još podložniji autokratsko-pragmatičnoj viziji svijeta.

Literatura

- Buscaroli, Silvano, urednik. *Introduzione all'ontologismo critico-ascetico*. Paideia, 1979.
- Carabellese, Pantaleo. *Il problema teologico come filosofia*, Pubblicazioni della Scuola di Filosofia dell'Università di Roma, 1931.
- Cimmino, Luigi. *Pantaleo Carabellese. Il problema dell'esistenza di Dio*. Armando, 1983.
- Mirri, Edoardo. *La resurrezione estetica del pensare. Tra Heidegger e Moretti-Costanzi*. Bulzoni, 1976.
- . *La metafisica di Nietzsche*. Alfa, 1961.
- Moschini, Marco. *La domanda filosofica*. Carabba, 2015.
- . *Il Principio e la figura. Ontologia e dialettica nel pensiero di Niccolò Cusano*. Carabba, 2008.
- Nietzsche, Friedrich. *Tako je govorio Zaratustra. Knjiga za svakog i ni za koga*. Preveo Danko Grlić, Moderna vremena, 2001.
- Valori, Furia. *Il discorso parallelo. Verità, linguaggio e interpretazione fra Heidegger e Gadamer*. Armando, 2014.
- . *Itinerari della persona*. Carabba, 2009.
- Žitko, Pavao. „Teologičnost pojma Bitka u kritičkoj ontologiji Pantalea Carabellesea (1877. – 1948). Od predkritičkih intuicija do zrelog izričaja o Bogu kao čistom objektu svijesti“. *Bogoslovska smotra*, sv. 86, br. 1, 2016, str. 67–89.

THE LOSS OF CONTENT IN CONTEMPORARY HUMANIST AND PHILOSOPHICAL THOUGHT IN THE DEVELOPMENT OF THE SCHOOL OF CRITICAL ONTOLOGISM

Abstract

Pavao ŽITKO

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Humanities and Social Sciences

Lorenza Jägera 9

HR – 31 000 Osijek

The paper observes the crisis of the humanities through the prism of the current state of philosophical thought from the critical position of Italian ontologism. From a historical and scientific point of view, philosophy has long been considered as encompassing all human knowledge without a disciplinary division and consequent limitation to its specific domain. Today, philosophy is understood only as one of the scientific fields of humanistic declension. From the speculative point of view, philosophy has experienced the same evolutionary destiny of branching towards its own specifics, analogous to the progressive development of natural sciences and their cognitive penetration into the structures of reality. Philosophy has, therefore, experienced a systematic split as a discipline, depending on the argument of its research: philosophy of history, philosophy of mind, aesthetics, logic, ontology, philosophy of law, etc., thus losing sight of the fact that the speculative realm of philosophical thought is the only humanistic field in which the uniqueness of each specific argument of cognition is thought through. The only argument that unites all individual sciences is *being* as such, which the current philosophy hardly deals with at all.

The loss of content in contemporary philosophical thought is a speculative remark of the Italian critical ontology, an idealistic philosophical direction that is academically represented mostly at the University of Perugia. It is most useful when analyzing the disparity in the contemporary perception of importance and the real relevance of the humanities. Thus, the possible cause of the current marginalization of philosophy is not only its problematic dialectical relationship with other scientific fields and domains far closer to the current technological and practical spirit of the time, but it is also detected

in its internal structure, the partiality of which does not correspond to the universality of its research method and content.

Keywords: ontologism, consciousness, subject, reason, metaphysics